

ORTA ANADOLUNUN VEGETASYON KARAKTERİ VE ELEMENTLERİNİN BAŞLICA İNTİBAK VASIFLARI (*)

Doç. Dr. FEVZİ ÖZTİĞ
Farmakobotanik Enst.

Anadolunun bitki örtüsünü, sahillerden iç kısma doğru başlıca üç vegetasyon şeridine ayırmak kabildir.

- 1 — Maki şeridi,
- 2 — Orman şeridi,
- 3 — Step bölgesi.

Maki şeridi Akdeniz, Ege denizi ve Marmara sahillerini kuşatır. Bu şeridin genişliği, arazi durumuna göre çok değişik olmakla beraber 80 - 100 km. ye kadar çıkabilir. Maki, Akdeniz bölgesine has bir bitki örtüsü olması dolayısıyla, Karadeniz sahillerinde yerini daha ziyade ağaçlıklara veya ormana terk eder. Binaenaleyh, kuzey Anadolu'da orman bölgesi, tahribat yapılmamış ise, sahile kadar sokulabilmektedir.

Makiyi takip eden orman şeridi, coğrafi mevki ve arazi vaziyetine göre, takriben 100 - 200 km. genişlikte bir sahayı işgal etmektedir. Bu şerit, şüphesiz ormanlık olması iktiza eden arazinin tabii sınırını göstermektedir. Fakat maalesef, memleketimiz ormanlarının mühim bir kısmı muhtelif sebeplerle tahribata uğramıştır.

Step bölgesi, bilhassa Konya ve Ankara vilâyetlerini içine alan İç Anadolu'nun büyük bir kısmını teşkil eder.

Sahilden memleket içine doğru uzanan bu horizontal vegetasyon şeridinin genel olarak vertikal istikametteki vegetasyon kademelerine de az çok tekabül etmekte olduğunu kısaca işaret etmek isteriz. Filhakika sahil dağlarında Makiyi belli bir seviyeden itibaren orman takip eder. Ormanın üst sınırından sonra stepe benzer otluklara rastlanır. Nihayet yüksek dağların bitkisiz tepelerini de fakir stepelere veya çöllere benzetebiliriz.

(*) Mayıs 1956 sonunda Enstitüce Tuzgözü bölgesine yapılan inceleme gezisi münasebetile.

25-31 Mayıs 1956 tarihleri arasında Enstitüce yaptığımız bir haftalık gezide, genel olarak Orta Anadolu'nun vegetasyon karakterini, başlıca bitki topluluklarını incelemek ve önemli flora elementlerini tespit etmek imkânından faydalanıldı.

Seyahatın birinci günü tirende geçti. Gündüz Eskişehir'e kadar katettiğimiz mesafe, yukarıda belirtmiş olduğumuz birinci ve ikinci bitki örtüsü şeridinde dahil bulunuyordu. İzmit'e kadar tiren sahili takip ettiğinden, bu müddet zarfında devamlı olarak maki şeridi içinde idik (91 km.). İzmit'ten sonra maki bölgesini içeri doğru takip etmek kabil olmuştur. Bu tip bitki örtüsü takriben Ali Fuat Paşa istasyonuna kadar devam etti. Bu yerin sahile mesafesi 60 km. kadardır. Adı geçen istasyondan sonra vegetasyon karakteri tedricen değişmeye başladı. Önce yüksek çalılık daha sonra ağaçlık yerlerden geçildi. Yol boyunca vegetasyonun belli bir sıra takip etmediği göze çarpıyordu. Buna sebep, sahilten içeri doğru ilerlerken aynı yükseklikte kalmıyor, yer yer ovalık veya dağlık bölgelerden geçiyorduk.

26 Mayıs 1956 günü saat 10,30 da Konyaya vasil olduk. Konya civarında, Meram bağlarının bulunduğu mevziî sulak bölge müstesna, ağaçsız, düz bir arazinin hâkim olduğu dikkati çekiyordu. Denizden yüksekliği bakımından tam orman kademesini temsil etmesi icap ederken, 1000 m. kadar yüksek olan bu platonun step ve hatta yarı çöl halde kalması, denizden uzak ve dolayısıyla kurak olmasının bir neticesidir.

27 Mayıs 1956 günü Konyadan Tuzgölüne, oradan Ankaraya kadar devam eden bir ekskürsiyon yapıldı. Yol boyunca yarı çöl denebilecek çok fakir step vegetasyonuna rastlanmıştır. Bilhassa Tuzgölü civarı fakir stepin tipik örneğini teşkil ediyordu. Burada sadece kuraklığa değil, aynı zamanda yüksek tuz muhteviyatına da intibak etmiş olan halofitlere rastlanmıştır. Bu bitkiler de toprak yüzeyinin pek az kısmını örter vaziyette idiler. Konya - Ankara yolunda en çok dikkati çeken *Artemisia* (Pelin) ve *Peganum* (Üzerlik) bitki toplulukları idi. Graminelerden ibaret olan çayırılara pek nadir rastlanmıştır. Sözü geçen bitki topluluklarının arasını dolduran, örtme değeri daha az olan diğer bitkilerin başlıcaları şunlardır: *Alhagi* (Devdikeni), *Astragalus* (Geven), *Achillea* (Civanperçemi), *Thymus* (Kekik), *Wiedemannia*, *Teucrium*, *Onobrychichis*, *Adonis*, *Veronica* (Yavşan) v.s. Bilhassa yol kenarında rastlanan bitkiler için şu misalleri verebiliriz: *Anchusa* (Sığırdili), *Reseda* (Muhabetçiçeği), *Glaucium*, *Verbascum* (Sığırkuyruğu). Gölün tam kenarındaki bitki

topluluklarının en mühim elementini halofitlere dahil olan *Salicornia* teşkil ediyordu. Göl kenarına kadar sokulan diğer elementler arasında bilhassa *Suaeda*, *Adonis*, *Thymus*, *Veronica*, *Matricaria* (Papaty) genuslarını kaydedebiliriz.

28 Mayıs 1956 da Ankara Üniversitesinin Fen ve Ziraat Fakülteleri gezildi. Bilhassa Ziraat Fakültesinde tatbiki botaniğe ait ilgililer tarafından verilen izahat istifadeli idi.

29 Mayıs 1956 da Ankarada Keçiören civarında bütün gün devam eden bir gezi yapıldı. Ankara bölgesinin bitki örtüsü, daha sık olması ve yer yer çalılıklara rastlanması bakımından, Konya ovasının vegetasyonundan hayli farklı olduğu derhal göze çarpıyordu. Burada tipik bir step ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Rastladığımız başlıca otsu elementler : *Salvia* (Adaçayı), *Centaurea* (Peygamberçiçeği), *Delphinium*, *Alyssum*, *Helianthemum*, *Myosotis* (Unutmabeni), *Ajuga* (Kısamahmut), *Calamintha*, *Polygala*, *Valerianella* v.s. Çalimsı bitkilerden bilhassa *Amygdalus* (Badem), *Crataegus* (Alıç), *Rhamnus* (Cehri), *Jasminum* (Yasemin) bulunmaktadır.

Hacıkadın deresinde, yayvan yapraklı ağaçlardan ibaret Dere Ormanı (Aluvialwald) tâbir edilen küçük bir ormanın içine kadar ilerledik. Burada rastladığımız başlıca ağaçlar : *Salix* (Söğüt), *Populus* (Kavak), *Quercus* (Meşe), *Rhamnus* (Cehri), *Morus* (Dut) *Juglans* (Ceviz), *Eleagnus* (İğde), Bu gibi dere ağaçlıkları, kurak bölge içinde dikkati çeken anı vegetasyon değişmelerini mümkün kıldığından bitki coğrafyası bakımından enteresan bir konu teşkil eder.

30 Mayıs 1956 da Ankaradan Eskişehir'e kadar devam eden bir gezi yapıldı. Yol boyunca vegetasyonun, step karakterini muhafaza ettiği göze çarpıyordu. Ancak yer yer çalılık ve ağaçlıklar görüldü. Moğan gölü kenarında yaptığımız bir incelemede, bitki kademesi bakımından aşağıdaki durum tespit edilebilmiştir: Göl içinde *Phragmites* (Sazkamuşu), su kenarında *Agrostis*, daha gerilere doğru *Carex* (Saparna), müteakiben *Hordeum* (Arpa) şeritleri yer almış bulunuyordu. Aynı yerde rastlanan, örtme değeri daha az olan diğer bitkilerden bazıları şunlardır : *Bromus*, *Medicago*, *Ononis*, *Arenaria*. Yakın bir sahada tarla içinde şu bitkiler bulunmuştur : *Linaria* (Nevruzotu), *Silene* (Nahilotu), *Convolvulus* (Sarmaşık), *Wiedemannia*, *Cerastium*, *Achillea* v.s. Müteakip durakta, nisbeten kayalık bir mahalde rastladığımız step bitkileri: *Salvia*, *Thymus*, *Marrubium*, *Glaux*, *Cytisus*, *Onosma*, *Artemisia* ve *Stipa*'dır. Bilhassa *Artemisia*